

Ηρόδοτος, Ζ' 100-124

Καταστροφή της Ερέτριας – μάχη του Μαραθώνα

[6.100.1] Κι οι **Ερετριείς**, με το που πληροφορήθηκαν πως το εκστρατευτικό σώμα των Περσών αρμενίζει εναντίον τους, **παρακάλεσαν τους Αθηναίους να σταθούν βοηθοί τους**. Κι οι Αθηναίοι δεν αρνήθηκαν να τους βοηθήσουν, αλλά τους έστειλαν για βοηθούς τούς **τέσσερες χιλιάδες κληρούχους** τους που είχαν εγκατασταθεί στα κτήματα των ευκατάστατων Χαλκιδέων. Όμως οι **βουλές των Ερετριέων δεν ήταν καθόλου παστρικές**, που από τη μια μεριά καλούσαν τους Αθηναίους κι από την άλλη ήταν μοιρασμένοι στα δυο: [6.100.2] δηλαδή άλλοι ήθελαν να εγκαταλείψουν την πόλη και να πιάσουν τις κορυφές των βουνών της Ευβοίας, ενώ άλλοι, προσδοκώντας ν' αποκομίσουν προσωπικό όφελος από τον Πέρση, **έβαλαν στα σκαριά προδοσία**. [6.100.3] Ο Αισχίνης, ο γιος του Νόθωνος, που ήταν ανάμεσα στους πρώτους στην Ερέτρια, βλέποντας τη στάση και της μιας και της άλλης μεριάς, λέει στους Αθηναίους που είχαν φτάσει τη γενική κατάσταση της πόλης και τους παρακινούσε να σηκωθούν και να φύγουν, για να μη πάνε χαμένοι άδικα κι αυτοί. Κι οι Αθηναίοι άκουσαν αυτή τη συμβουλή του Αισχίνη.

[6.101.1] Κι αυτοί πέρασαν στον Ωρωπό και σώθηκαν· κι οι **Πέρσες απ' τη μεριά τους ήρθαν από τη θάλασσα κι έπιασαν στεριά** στις περιοχές Ταμύνες και Χοιμέες και Αιγίλια της Ερέτριας· πιάνουν στεριά σ' αυτά τα μέρη κι αμέσως έβγαζαν απ' τα καράβια τα άλογα κι ετοιμάζονταν να κάνουν έφοδο εναντίον των εχθρών. [6.101.2] Οι Ερετριείς πάλι δεν είχαν πρόθεση να βγουν ν' αντιπαραταχθούν και να δώσουν μάχη, αλλά η έγνοια τους ήταν πώς θα υπερασπιστούν τα τείχη της πόλης τους, μια και υπερίσχυσε η πρόταση να μη εγκαταλείψουν την πόλη. Κι όταν έγινε ορμητική έφοδος εναντίον των τειχών τους, για **έξι μέρες έπεφταν πολλοί νεκροί κι από τα δυο μέρη**, αλλά την **έβδομη ο Εύφορβος, ο γιος τους Αλκιμάχου, και ο Φίλαγρος, ο γιος του Κυνέα, πολίτες με επιρροή στην πόλη, την προδίνουν στους Πέρσες**. [6.101.3] Κι αυτοί μπήκαν στην πόλη και κατόπι από τη μια σύλησαν τους ναούς και τους παρέδωσαν στις φλόγες, παίρνοντας εκδίκηση για τους ναούς των Σάρδεων που πυρπολήθηκαν, κι από την άλλη, σύμφωνα με τις εντολές του Δαρείου, έκαναν ανδράποδα τους κατοίκους.

[6.102.1] Έβαλαν λοιπόν στο χέρι την Ερέτρια κι ύστερα, αφήνοντας να περάσουν λίγες μέρες, κίνησαν με τα καράβια τους για τις ακτές της Αττικής ασκώντας μεγάλη πίεση και πιστεύοντας πως, τα όσα έκαναν στην Ερέτρια, θα τα κάνουν και στους Αθηναίους. Και, καθώς ο Μαραθώνας ήταν η πιο κατάλληλη απ' όλες τις περιοχές της Αττικής για επιχειρήσεις ιππικού και η πιο κοντινή στην Ερέτρια, εκεί τους οδήγησε ο Ιππίας, ο γιος του Πεισιστράτου.

[6.103.1] **Οι Αθηναίοι**, όταν τα πληροφορήθηκαν αυτά, πήραν τα όπλα τους και έσπευδαν **στον Μαραθώνα**. Κι αρχηγοί τους ήταν δέκα στρατηγοί, με δέκατό τους τον Μιλτιάδη, που ο πατέρας του ο Κίμων, γιος του Στησαγόρα, αναγκάστηκε να ζει μακριά απ' την Αθήνα, εξόριστος, για να γλιτώσει από τον Πεισιστράτο, το γιο του Ιπποκράτη. [6.103.2] Και, εξόριστος, πέτυχε ν' ανακηρυχτεί ολυμπιονίκης σε αγώνα τεθρίππων, και κερδίζοντας αυτή τη νίκη να πάρει το ίδιο έπαθλο με τον αδερφό του, από την ίδια μητέρα, τον Μιλτιάδη. Κατόπιν, στην επόμενη Ολυμπιάδα, παίρνοντας τη νίκη με τα ίδια άλογα, έστερξε ν' ανακηρυχτεί νικητής στη θέση του ο Πεισιστράτος· [6.103.3] με το να παραχωρήσει τη νίκη σ' αυτόν, γύρισε με εγγυήσεις από την εξορία στα κτήματά του. Κι αφού ανακηρύχτηκε και για τρίτη φορά ολυμπιονίκης με τα ίδια άλογα, βρήκε θάνατο από τους γιους του Πεισιστράτου — ο Πεισιστράτος δεν ήταν πια στη ζωή. Και τον σκότωσαν νύχτα στην περιοχή του πρυτανείου βάζοντας κρυφά ανθρώπους τους να του στήσουν καρτέρι. Κι ο τάφος του Κίμωνος βρίσκεται έξω από την είσοδο της πόλης, αντίπερα απ' το δρόμο που διασχίζει το δήμο της Κοίλης (κι απ' αυτή πήρε τ' όνομά του). Κι αντικριστά βρίσκεται ο τάφος των αλόγων που κέρδισαν αυτές τις τρεις νίκες· [6.103.4] παρόμοιο άθλο μονάχα τ'

άλογα του Ευαγόρα από τη Λακωνία έκαναν, κανενός άλλου δεν κέρδισαν περισσότερες νίκες. Λοιπόν, ο μεγαλύτερος γιος του Κίμωνος, ο Στησαγόρας, αυτή την εποχή βρισκόταν στη Χερσόνησο και ζούσε στην αυλή του θείου του, του Μιλτιάδη, ενώ ο νεότερος στο σπίτι του Κίμωνος στην Αθήνα, και πήρε το όνομα Μιλτιάδης απ' τον οικιστή της Χερσονήσου Μιλτιάδη.

[6.104.1] Λοιπόν **στρατηγός** των Αθηναίων τότε ήταν αυτός ο **Μιλτιάδης** που ήρθε από τη Χερσόνησο και ξέφυγε δυο φορές το θάνατο. Γιατί τη μια φορά οι Φοίνικες που τον καταδίωξαν ως την Ίμβρο βάλθηκαν με ιδιαίτερο ζήλο να τον πιάσουν και να τον οδηγήσουν επάνω, στο βασιλιά· [6.104.2] και την άλλη, όταν ξέφυγε από την καταδίωξή τους και φτάνοντας στην πόλη του πίστευε ότι δεν έχει να φοβάται τίποτε πια, όμως αποκεί και πέρα οι εχθροί του μηχανοραφώντας τον έσυραν στο δικαστήριο ζητώντας την καταδίκη του, επειδή εξουσίασε ως τύραννος τη Χερσόνησο. Αθώωθηκε όμως και ξέφυγε κι αυτών τις διώξεις και τέλος αναδείχτηκε στρατηγός των Αθηναίων, με την ψήφο της δημοκρατικής μερίδας.

[6.105.1] Η πρώτη ενέργεια των στρατηγών, πριν ακόμη κινήσουν από την πόλη, ήταν **να στείλουν στη Σπάρτη κήρυκα τον Φιλίππιδη**, που βέβαια ήταν Αθηναίος, κι επίσης ταχυδρόμος — αυτή ήταν η δουλειά του. Αυτόν λοιπόν, όπως διηγόταν ο ίδιος ο Φιλίππιδης και το ανάγγειλε στους Αθηναίους, τον συνάντησε ο Παν στην περιοχή του Παρθενίου όρους, που βρίσκεται πάνω από την Τεγέα. [6.105.2] Και πως ο **Παν** φωνάζοντας τον Φιλίππιδη με τ' όνομά του τον πρόσταξε ν' αναγγείλει στους Αθηναίους, για ποιο λόγο δεν του προσφέρουν καμιά λατρεία, αυτόν που θέλει το καλό των Αθηναίων και σε πολλές περιπτώσεις τούς στάθηκε χρήσιμος, και θα τους σταθεί και στο μέλλον. [6.105.3] Οι Αθηναίοι λοιπόν πίστεψαν πως αυτά είναι αληθινά, κι έτσι, όταν αποκαταστάθηκαν με τον καλύτερο τρόπο τα πράγματα της πόλης τους, ίδρυσαν **ναό του Πανός** κάτω από την Ακρόπολη και, εξαιτίας του μηνύματος που τους έστειλε, κάθε χρόνο προσπέφτουν στη χάρη του με θυσίες και λαμπαδηφορία.

[6.106.1] Λοιπόν, τότε αυτός ο Φιλίππιδης, που στάλθηκε με εντολή των στρατηγών και που, κατά τα λεγόμενά του, του εμφανίστηκε ο Παν, ξεκινώντας απ' την πόλη της Αθήνας, την επόμενη μέρα έφτασε στη Σπάρτη, παρουσιάστηκε στους άρχοντες κι έλεγε: [6.106.2] **«Λακεδαιμόνιοι, οι Αθηναίοι σάς ζητούν να τους βοηθήσετε και να μην αφήσετε να πέσει σκλαβωμένη στα χέρια των βαρβάρων η αρχαιότερη ελληνική πόλη· γιατί νά, τώρα η Ερέτρια έχει υποδουλωθεί και η δύναμη της Ελλάδας μειώθηκε με το να χαθεί μια υπολογίσιμη πόλη»**. [6.106.3] Αυτός λοιπόν τους μετέφερε όσα του είχαν παραγγείλει, κι εκείνοι δέχτηκαν βέβαια να βοηθήσουν τους Αθηναίους, τους ήταν όμως αδύνατο να το κάνουν αυτό αμέσως, επειδή δεν ήθελαν να καταργήσουν το έθιμό τους· δηλαδή ήταν η ένατη μέρα του μήνα και την ένατη μέρα, καθώς δεν έχουν ακόμη πανσέληνο, είπαν πως δε θα βγουν σε εκστρατεία.

[6.107.1] Αυτοί λοιπόν περίμεναν την πανσέληνο, ενώ ο **Ιππίας**, ο γιος του Πεισιστράτου, οδηγούσε τους βαρβάρους στον Μαραθώνα· την προηγούμενη νύχτα είδε ένα τέτοιο όνειρο: του φάνηκε του Ιππία πως έσμιξε στο κρεβάτι με τη μητέρα του. [6.107.2] Λοιπόν έδωσε την εξής εξήγηση στο όνειρο: πως θα γυρίσει από την εξορία στην Αθήνα, θα ξαναπάρει στα χέρια του την εξουσία κι ύστερα θα πεθάνει σε βαθιά γεράματα στην πόλη του. Αυτή λοιπόν την εξήγηση έδωσε στο όνειρο, κι οδηγώντας τότε τους Πέρσες, αποβίβασε πρώτα πρώτα σ' ένα νησί των Στύρων που λέγεται Αιγιλία τα ανδράποδα που κυριέψαν στην Ερέτρια, κι ύστερα έφερε τα καράβια σε αραξοβόλια και οργάνωσε την παράταξη των βαρβάρων που είχαν αποβιβαστεί. [6.107.3] Και την ώρα που ρύθμιζε αυτά, τον έπιασε φτάρνισμα και βήχας δυνατότερος από το συνηθισμένο· κι έτσι που ο άνθρωπος τα 'χε τα χρονάκια του, τα περισσότερα δόντια του κουνήθηκαν. Μάλιστα απ' το δυνατό βήξιμο ένα πετάχτηκε απ' το στόμα του κι έπεσε στην άμμο· κι εκείνος και τί δεν έκανε για να το βρει. [6.107.4] Και μη βρίσκοντας το δόντι του, αναστέναξε και είπε στη συνοδεία του: «Η γη αυτή δεν είναι δική μας κι ούτε θα μπορέσουμε να τη βάλουμε στο χέρι· κι αν

είχα κάποιο μερίδιο σ' αυτή, το κατέχει τώρα το δόντι μου».

[6.108.1] Ο Ιππίας λοιπόν συσχέτιζε με αυτά την οπτασία που είχε δει' τώρα, στους **Αθηναίους** που είχαν παραταχτεί στο τέμενος του Ηρακλή ήρθαν σε επικουρία οι **Πλαταιείς πανστρατιά'** γιατί οι Πλαταιείς είχαν προσαρτήσει την πόλη τους στην Αθήνα, κι οι Αθηναίοι είχαν κιάλας πάρει πάνω τους πολλούς αγώνες για να τους υπερασπιστούν. Νά πώς παρέδωσαν την πόλη τους: [6.108.2] καθώς τους πίεζαν οι Θηβαίοι, οι Πλαταιείς την παρέδωσαν πρώτα στον Κλεομένη, το γιο του Αναξανδρίδα, και στους Λακεδαιμόνιους που βρέθηκαν στα μέρη τους. Κι εκείνοι δε δέχονταν και τους έλεγαν τα εξής: «Εμείς κατοικούμε πολύ μακριά κι η βοήθειά μας σε σας θα έφτανε κατόπιν εορτής' γιατί δέκα φορές οι εχθροί θα υποδούλωναν την πόλη σας πριν καν κάποιος από μας το πάρει είδηση. [6.108.3] Σας συμβουλεύουμε λοιπόν να παραδώσετε την πόλη σας στους Αθηναίους που είναι γείτονές σας κι είναι σπουδαίοι σύμμαχοι». [6.108.4] Οι Λακεδαιμόνιοι έδιναν αυτές τις συμβουλές όχι επειδή ήθελαν τόσο πια το καλό των Πλαταίων, όσο επειδή ήθελαν να 'χουν σκοτούρες οι Αθηναίοι από τις προστριβές με τους Βοιωτούς. Αυτές λοιπόν τις συμβουλές έδωσαν στους Πλαταιείς οι Λακεδαιμόνιοι, κι εκείνοι δεν τους παράκουσαν, αλλά, τη μέρα που οι Αθηναίοι πρόσφεραν θυσίες στους δώδεκα θεούς, αυτοί κάθισαν ικέτες στο βωμό και τους παρέδωσαν την πόλη τους. Μαθαίνοντας αυτά οι Θηβαίοι εκστράτευσαν εναντίον της Πλάταιας, κι οι Αθηναίοι έσπευσαν να βοηθήσουν. [6.108.5] Και την ώρα που ήταν να έρθουν στα χέρια, οι Κορίνθιοι δεν άφησαν να εξελιχθούν έτσι τα πράγματα, αλλά μπήκαν στη μέση κι έδωσαν τέλος στον πόλεμό τους' κι ύστερα, καθώς και οι δυο μεριές δέχτηκαν τη διαιτησία τους, οι Κορίνθιοι όρισαν τα σύνορα αναμεταξύ τους, με τον όρο να μη πειράξουν οι Θηβαίοι όσους Βοιωτούς δεν ήθελαν να μετέχουν στον βοιωτικό συνασπισμό. Αυτή την κρίση έβγαλαν οι Κορίνθιοι και σηκώθηκαν κι έφυγαν, κι ενώ αποσύρονταν και οι Αθηναίοι, οι Βοιωτοί τους επιτέθηκαν, αλλά η επίθεσή τους κατέληξε σε ήττα. [6.108.6] Λοιπόν οι Αθηναίοι καταπάτησαν τα σύνορα που όρισαν οι Κορίνθιοι για τους Πλαταιείς' τα καταπάτησαν κι έφεραν τα σύνορα των Θηβαίων με τους Πλαταιείς πιο πέρα, στον ποταμό Ασωπό και στην πόλη Υσιές. Με τον τρόπο που διηγηθήκαμε λοιπόν παρέδωσαν την πόλη τους στους Αθηναίους οι Πλαταιείς, και τότε έφτασαν στον Μαραθώνα για να βοηθήσουν.

[6.109.1] Αλλά οι γνώμες των Αθηναίων **στρατηγών μοιράστηκαν στα δυο'** ορισμένοι δεν έδιναν τη συγκατάθεσή τους να δοθεί μάχη (γιατί, έλεγαν, ήταν λίγοι για να δώσουν μάχη με το στρατό των Περσών), ενώ οι άλλοι και ο Μιλτιάδης επέμεναν να δοθεί. [6.109.2] Μοιράζονταν λοιπόν οι γνώμες και πλειοψηφούσε η χειρότερη' αλλά, επειδή κι ένας ενδέκατος είχε δικαίωμα ψήφου, αυτός που έπαιρνε με κλήρο το αξίωμα του πολέμαρχου των Αθηναίων (γιατί τον παλιό καιρό οι Αθηναίοι έδιναν στον πολέμαρχο ψήφο που είχε το ίδιο βάρος με την ψήφο των στρατηγών), **ο Μιλτιάδης πήγε και βρήκε τον Καλλίμαχο από τις Αφίδνες**, που ήταν τότε πολέμαρχος, και του μίλησε έτσι: [6.109.3] «**Καλλίμαχε, τώρα στα χέρια σου είναι ή να ρίξεις στη σκλαβιά την Αθήνα ή να την κάνεις ελεύθερη και να μείνει τ' όνομά σου όσο θα υπάρχουν άνθρωποι, πιο δοξασμένο απ' του Αρμοδίου και του Αριστογείτονος. Γιατί, βλέπεις, τώρα η Αθήνα διατρέχει τον πιο μεγάλο κίνδυνο απ' τον καιρό της ίδρυσής της, κι αν μπει κάτω απ' το ζυγό των Μήδων, όλος ο κόσμος ξέρει τί θα πάθει στα χέρια του Ιππία, αν όμως η πόλη αυτή σωθεί, μπορεί ν' αναδειχτεί η πρώτη απ' τις ελληνικές πόλεις.** [6.109.4] **Λοιπόν, πώς μπορούν να γίνουν αυτά, και κάτω από ποιές συνθήκες η τελική απόφαση γι' αυτά είναι στα χέρια σου, θα σου το πω τώρα. Εμάς, των δέκα στρατηγών, οι γνώμες είναι στα δυο' άλλοι υποστηρίζουν να δώσουμε μάχη κι άλλοι να μη δώσουμε.** [6.109.5] **Λοιπόν, αν δε δώσουμε μάχη, φοβάμαι μήπως ξεσπάσει καμιά μεγάλη διχόνοια και κλονίσει το φρόνημα των Αθηναίων, με αποτέλεσμα να μηδίσουν' αν όμως δώσουμε μάχη προτού κάτι σάπιο φωλιάσει στις ψυχές μερικών Αθηναίων, θα μπορέσουμε, φτάνει οι θεοί να κρατήσουν δίκαιη ζυγαριά, να βρούμε νικητές στη σύγκρουση.** [6.109.6] **Λοιπόν όλ' αυτά εσένα περιμένουν και από σένα κρέμονται' δηλαδή, αν προσθέσεις την ψήφο σου στη δική μου γνώμη, θα 'χεις πατρίδα ελεύθερη κι η πόλη σου θα είναι η πρώτη ανάμεσα στις ελληνικές' αν προτιμήσεις τη**

γνώμη αυτών που πασχίζουν ν' αναβάλουν τη σύγκρουση, θα πετύχεις τα αντίθετα από τα καλά που σου απαρίθμησα».

[6.110.1] Μ' αυτά τα λόγια ο Μιλτιάδης προσεταιρίζεται τον Καλλίμαχο· και με την προσθήκη της γνώμης του πολεμάρχου πάρθηκε η τελική απόφαση, να δώσουν μάχη. Κατόπιν, οι στρατηγοί που είχαν ταχθεί με τη γνώμη να δώσουν μάχη, όταν με τη σειρά του ο καθένας αποχτούσε το γενικό πρόσταγμα για μια μέρα, το παραχωρούσε στον Μιλτιάδη· κι αυτός το δεχόταν, δεν έλεγε όμως να δώσει μάχη παρά μόνο όταν έφτασε η μέρα που είχε με τη σειρά του το γενικό πρόσταγμα.

[6.111.1] Κι όταν ήρθε η σειρά του, νά πώς παρατάχτηκαν οι Αθηναίοι για να δώσουν μάχη· **επικεφαλής στη δεξιά πτέρυγα ήταν ο πολέμαρχος**· γιατί τότε αυτή ήταν η τάξη στην Αθήνα, να έχει τη δεξιά πτέρυγα ο πολέμαρχος· κι αρχίζοντας απ' αυτήν έρχονταν η μια αμέσως ύστερ' από την άλλη οι φυλές των πολιτών, με τη σειρά της απαρίθμησής τους· **την παράταξη έκλειναν οι Πλαταιείς, που κρατούσαν την αριστερή πτέρυγα.** [6.111.2] Κι από τη μάχη αυτή και μετά, όταν οι Αθηναίοι προσφέρουν θυσίες στις μεγάλες γιορτές που γίνονται κάθε πέμπτο χρόνο, ο Αθηναίος κήρυκας, στις ευχές που απαγγέλλει για να δώσουν οι θεοί ευτυχία στους Αθηναίους, προσθέτει «και στους Πλαταιείς». [6.111.3] Τότε λοιπόν η παράταξή τους στον Μαραθώνα πήρε ένα τέτοιο σχήμα: το στρατόπεδό τους σχημάτιζε μέτωπο ίσο με το μέτωπο των Περσών, αλλά στο κέντρο είχε μικρό βάθος κι ήταν το πιο αδύνατο σημείο της παράταξής τους, ενώ οι δυο πτέρυγες με τις πυκνές γραμμές τους ήταν ενισχυμένες.

[6.112.1] Κι όταν πήραν τις θέσεις μάχης κι οι **θυσίες έδωσαν αίσιους οιωνούς**, τότε, μόλις τους δόθηκε το σύνθημα, οι Αθηναίοι χύθηκαν τρέχοντας εναντίον των βαρβάρων· και η απόσταση που χώριζε τους δυο στρατούς δεν ήταν μικρότερη από οχτώ σταδίου. [6.112.2] Κι οι Πέρσες, βλέποντάς τους να έρχονται πάνω τους τρέχοντας, ετοιμάζονταν να τους αντιμετωπίσουν, και καταλόγιζαν στους Αθηναίους manία που τους οδηγούσε στον αφανισμό, βλέποντάς τους να είναι λίγοι, κι αυτοί οι λίγοι να εξορμούν ακράτητοι, την ώρα που δεν τους στήριζαν ούτε ιππικό ούτε τοξότες· [6.112.3] λοιπόν τέτοια υποτιμητική ιδέα σχημάτισαν γι' αυτούς οι βάρβαροι. Κι οι Αθηναίοι, καθώς ήρθαν σε πυκνό σχηματισμό στα χέρια με τους βαρβάρους, πολεμούσαν με έξοχη παλικάριά. Κι αλήθεια, απ' όσο ξέρουμε εμείς, ήταν οι πρώτοι απ' όλους τους Έλληνες που επιτέθηκαν τρέχοντας εναντίον των εχθρών, και πρώτοι που δε δειλιάσαν αντικρίζοντας τη μηδική στολή και τους άντρες που τη φορούσαν· **ενώ πρωύτερα οι Έλληνες και μόνο που άκουγαν το όνομα Μήδοι κυριεύονταν από φόβο.**

[6.113.1] Η μάχη τους στον Μαραθώνα κράτησε ώρες πολλές. Λοιπόν, στο κέντρο του μετώπου νικούσαν οι βάρβαροι, εκεί όπου είχαν παραταχθεί οι ίδιοι οι Πέρσες και οι Σάκες· σ' αυτό το σημείο νικούσαν οι βάρβαροι, δημιούργησαν ρήγμα και συνέχιζαν την καταδίωξη προς τα μεσόγεια· αλλά στη μια και στην άλλη πτέρυγα νικούσαν οι Αθηναίοι και οι Πλαταιείς. [6.113.2] Και παίρνοντας τη νίκη, τους βαρβάρους που είχαν στρέψει τα νώτα τούς παράτησαν στη φευγάλα τους, ενώ, ενώνοντας τις δυο πτέρυγές τους σ' ένα σώμα, έδιναν μάχη με τους Πέρσες που είχαν πετύχει το ρήγμα στο κέντρο του μετώπου· νικητές βγήκαν οι Αθηναίοι. Και πήραν στο κυνήγι τους Πέρσες που τράπηκαν σε φυγή και τους έσφαζαν, ώσπου έφτασαν στη θάλασσα κι έψαχναν να βρουν φωτιά και γαντζώνονταν στα καράβια των εχθρών.

[6.114.1] Και σ' αυτόν τον αγώνα **σκοτώνεται ο πολέμαρχος**, που αναδείχτηκε ήρωας, σκοτώθηκε κι από τους στρατηγούς ο **Στησίλαος**, ο γιος του Θρασυλάου· κι από τους άλλους ο **Κυνέγιρος**, ο γιος του Ευφορίωνος, γαντζωμένος τότε στη φιγούρα της πρύμης караβιού, έπεσε νεκρός όταν του έκοψαν με τσεκούρι το χέρι· κι άλλοι ακόμα Αθηναίοι, πολλοί και ονομαστοί.

[6.115.1] Μ' ένα τέτοιο τρόπο οι Αθηναίοι αιχμαλώτισαν εφτά καράβια, κι οι βάρβαροι με τα υπόλοιπα βγήκαν στ' ανοιχτά, πήραν τα ανδράποδα της Ερέτριας από το νησί όπου τα

είχαν αφήσει κι αρμενίζοντας έκαναν το γύρο του Σουνίου θέλοντας να φτάσουν πρώτοι στην πόλη, προλαβαίνοντας τους Αθηναίους. Και καταγγέλθηκε στην Αθήνα πως αυτή τους η ιδέα ήταν δόλιο σχέδιο των Αλκμεωνιδών· γιατί ετούτοι, ειπώθηκε, συνεννοημένοι με τους Πέρσες, ύψωσαν ασπίδα την ώρα που εκείνοι ήταν κιόλας στα καράβια. [6.116.1] Αυτοί λοιπόν έκαναν με τα καράβια τους το γύρο του Σουνίου· κι οι Αθηναίοι απ' τη μεριά τους, τρέχοντας όσο πιο γρήγορα μπορούσαν, έσπευδαν να υπερασπιστούν την πόλη και πρόλαβαν κι έφτασαν πριν έρθουν οι βάρβαροι· αφήνοντας το τέμενος του Ηρακλή στον Μαραθώνα ήρθαν και στρατοπέδευσαν σ' ένα άλλο τέμενος του Ηρακλή, στο Κυνόσαργες. Οι βάρβαροι τότε, με τα καράβια τους να σαλεύουν στα νερά του Φαλήρου (γιατί τότε αυτό ήταν ο ναύσταθμος της Αθήνας), κράτησαν λοιπόν τα καράβια τους στα πανιά απέναντι απ' το Φάληρο κι ύστερα πήραν το δρόμο του γυρισμού για την Ασία.

[6.117.1] Στη μάχη αυτή του Μαραθώνα σκοτώθηκαν από τους **βαρβάρους περίπου έξι χιλιάδες τετρακόσιοι άντρες** κι από τους **Αθηναίους εκατόν ενενήντα δυο**· αυτές ήταν οι απώλειες που είχαν τα δυο μέρη. [6.117.2] Και στην ίδια μάχη συνέβη ένα τέτοιο καταπληκτικό περιστατικό: ένας Αθηναίος, ο Επίζηλος, ο γιος του Κουφαγόρα, που πολεμούσε ηρωικά εκεί που πάλευαν στήθος με στήθος, έχασε το φως των ματιών του χωρίς να δεχτεί ούτε χτύπημα ούτε βέλος σε κανένα μέρος του σώματός του κι από τότε έμεινε σ' όλη τη ζωή του τυφλός. [6.117.3] Κι άκουσα να διηγούνται για το πάθημά του μια τέτοια ιστορία, πως του φάνηκε να στέκεται αντίκρυ του ένας πελώριος οπλίτης, που η γενειάδα του σκέπαζε ολόκληρη την ασπίδα του· κι αυτό το φάντασμα προσπέρασε τον ίδιο και σκότωσε τον συμπολεμιστή του. Αυτή την ιστορία άκουσα πως διηγιόταν ο Επίζηλος.

[6.118.1] Καθώς ο **Δάτης** κατευθυνόταν με το εκστρατευτικό του σώμα στην Ασία, όταν έφτασε στη **Μύκονο είδε στον ύπνο του όνειρο**. Τώρα, ποιό ήταν το όνειρο, δεν είναι γνωστό, αλλά εκείνος, μόλις φώτισε η μέρα, αμέσως ενέργησε έρευνα στα καράβια· βρήκε λοιπόν επίχρυσο άγαλμα του Απόλλωνα σ' ένα φοινικικό καράβι και ρωτούσε να μάθει από πού το είχαν συλήσει· κι όταν έμαθε το ναό, στον οποίο ανήκε, αρμένισε με το καράβι του στη Δήλο· [6.118.2] και —γιατί στο μεταξύ είχαν γυρίσει στο νησί τους οι Δήλιοι— **απόθεσε το άγαλμα στο ναό και δίνει εντολή στους Δηλίους** να παν το άγαλμα στον τόπο του, στο Δήλιο των Θηβαίων· αυτή η πόλη βρίσκεται στην παραλία, απέναντι από τη Χαλκίδα. [6.118.3] Ο Δάτης λοιπόν έδωσε αυτή την εντολή κι έφυγε με το καράβι του, το άγαλμα όμως αυτό οι Δήλιοι δεν το επέστρεψαν στη θέση του, αλλά ύστερ' από είκοσι χρόνια οι Θηβαίοι από μόνοι τους με χρησμό που τους δόθηκε το μετέφεραν στο Δήλιο.

[6.119.1] Τέλος ο **Δάτης κι ο Αρταφρένης**, μόλις τα καράβια τους αρμενίζοντας έπιασαν στεριά στην Ασία, πήραν τους Ερετριείς που είχαν σκλαβώσει και τους ανέβασαν στα Σούσα. Ο βασιλιάς Δαρείος, πριν οι **Ερετριείς αιχμαλωτιστούν**, έτρεφε εναντίον τους φοβερό μίσος, επειδή πρώτοι οι Ερετριείς είχαν δώσει αφορμή με τις άδικες πράξεις τους· [6.119.2] όταν όμως είδε να τους κουβαλούν στην αυλή του και να τους έχει στην εξουσία του, δεν τους πείραξε καθόλου, αλλά τους εγκατέστησε στη χώρα των Κισίων, σε δικό του υποστατικό που λεγόταν Αρδέρικκα κι απέχει από τα Σούσα διακόσιους δέκα σταδίους, και σαράντα απ' το πηγάδι που βγάζει τρία ορυκτά· [6.119.3] δηλαδή αντλούν απ' αυτό άσφαλο και αλάτι και λάδι με τον εξής τρόπο· για την άντλησή του χρησιμοποιούν γεράνι, που στην άκρη του έχουν δεμένο όχι κουβά, αλλά το μισό από ασκί· και βουτώντας το στο πηγάδι αντλούν το υγρό κι έπειτα το χύνουν σε δεξαμενή· κι απ' αυτήν διοχετεύεται αλλού και παίρνει τρεις μορφές, κι η άσφαλος και το αλάτι πήζουν στη στιγμή, ενώ το λάδι... κι οι Πέρσες το λένε ραδινάκη· κι είναι μαύρο και βγάζει βαριά μυρουδιά. [6.119.4] **Εκεί ο βασιλιάς Δαρείος εγκατέστησε τους Ερετριείς κι αυτοί ως την εποχή μου είχαν δική τους αυτή την περιοχή, κρατώντας τη μητρική τους γλώσσα.**

[6.120.1] Αυτή την τύχη λοιπόν είχαν οι Ερετριείς· **κι ήρθαν στην Αθήνα δυο χιλιάδες Λακεδαιμόνιοι ύστερ' από την πανσέληνο**, κι η βιασύνη τους να φτάσουν έγκαιρα ήταν

τόσο μεγάλη που έκαναν το δρόμο απ' τη Σπάρτη ως την Αθήνα σε δυο μέρες. Κι όσο κι αν δεν πρόλαβαν τη μάχη, ήθελαν όμως να δουν τους Μήδους· πήγαν λοιπόν στον Μαραθώνα και τους είδαν. Κι ύστερα, συγχαίροντας τους Αθηναίους για το κατόρθωμά τους, πήραν το δρόμο του γυρισμού.

[6.121.1] Αλλά νά τί μου φαίνεται απίστευτο και δεν μπορώ να το παραδεχτώ· είναι η ιστορία πως οι Αλκμεωνίδες —αν είναι δυνατό!— ύψωσαν, ύστερ' από συνεννόηση, συνθηματική ασπίδα στους Πέρσες — πως θέλησαν δηλαδή να ζουν οι Αθηναίοι δούλοι των Περσών και του Ιππία! Αυτοί που περισσότερο —ή το ίδιο— με τον Καλλία, το γιο του Φαινίππου και πατέρα του Ιππονίκου, ολοφάνερα στάθηκαν εχθροί των τυράννων. [6.121.2] Γιατί ο Καλλίας ήταν ο μόνος μέσα σ' όλους τους Αθηναίους που και τολμούσε, κάθε φορά που ο Πεισίστρατος έχανε την εξουσία κι εξοριζόταν από την Αθήνα, ν' αγοράζει την περιουσία του που ο δημόσιος κήρυκας έβγαζε στο σφυρί, και έβαζε σ' ενέργεια όλα τα πιο εχθρικό για εκείνον σχέδια.

[6.122.1] [Αυτό τον **Καλλία** αξίζει ο καθένας μας να τον θυμάται συχνά. Πρώτα πρώτα για όσα είπαμε προηγουμένως, πως στάθηκε πρωταγωνιστής στον αγώνα για την **ελευθερία της πατρίδας του**, κι ύστερα για τους **άθλους του στην Ολυμπία**: ανακηρύχτηκε ολυμπιονίκης στις ιπποδρομίες, δεύτερος νικητής στον αγώνα τεθρίππων, αφού προηγουμένως είχε νικήσει στα Πύθια· έγινε πασίγνωστος στον ελληνικό κόσμο για τα υπερβολικά μεγάλα ποσά που δαπάνησε. [6.122.2] Αλλά είναι και κάτι άλλο, ο τρόπος με τον οποίο φέρθηκε στις θυγατέρες του· είχε τρεις, κι όταν έφτασε η ώρα του γάμου τους, τους **έδωσε την πιο γενναιόδωρη προίκα κι ακόμα τους έκανε τη χάρη: άφησε δηλαδή την καθεμιά να διαλέξει ανάμεσ' απ' όλους τους Αθηναίους όποιον ήθελε η καρδιά της, και τις πάντρεψε μ' αυτούς τους άντρες.]**

[6.123.1] Κι οι Αλκμεωνίδες στάθηκαν εχθροί των τυράννων όσο κι αυτός, αν όχι περισσότερο. Λοιπόν για μένα είναι απίστευτο και **δε δέχομαι τη συκοφαντική κατηγορία** πως αυτοί ύψωσαν ασπίδα, αυτοί που όλο τον καιρό που εξουσίαζαν οι τύραννοι έζησαν στην εξορία, κι από δική τους μηχανορραφία οι Πεισιστρατίδες εγκατέλειψαν την τυραννική εξουσία. [6.123.2] Κι έτσι η Αθήνα χρωστά την απελευθέρωσή της πολύ περισσότερο σ' αυτούς παρά στον Αρμόδιο και τον Αριστογείτονα, κατά την κρίση μου. Γιατί εκείνοι εξαγρίωσαν τους υπόλοιπους Πεισιστρατίδες με το να σκοτώσουν τον Ίππαρχο, όμως δεν έθεσαν τέρμα στην τυραννίδα τους, ενώ οι Αλκμεωνίδες ελευθέρωσαν πραγματικά την πόλη, εφόσον βέβαια είναι αλήθεια πως αυτοί έπεισαν την Πυθία να παρακινεί με χρησμό τους Λακεδαιμονίους να ελευθερώσουν την Αθήνα, όπως και πιο πάνω έχω αποκαλύψει. [6.124.1] Αποκλείεται όμως, θα έλεγε κάποιος, να 'χαν κάποια παράπονα από τον αθηναϊκό λαό, κι έτσι πρόδωσαν την πατρίδα; Όχι βέβαια, γιατί στην Αθήνα ο κόσμος δεν παραδεχόταν ούτε τιμούσε κανέναν περισσότερο απ' αυτούς. [6.124.2] Έτσι με καμιά λογική δεν είμαστε υποχρεωμένοι να δεχτούμε ότι για κάποιον παρόμοιο λόγο ύψωσαν εκείνοι την ασπίδα. Οπωσδήποτε η ασπίδα υψώθηκε, κάθε άλλος ισχυρισμός δε στέκεται· γιατί είναι γεγονός· όμως για το ποιός την ύψωσε, δεν έχω να πω τίποτε περισσότερο.